

PRAWO KARNE

Zarys problematyki

Jerzy Lachowski, Andrzej Marek

SERIA AKADEMICKA

WYDANIE

6

PRAWO KARNE

Zarys problematyki

Jerzy Lachowski, Andrzej Marek

SERIA AKADEMICKA

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

WYDANIE

6

Stan prawny na 1 października 2023 r.

Wydawczyni
Monika Pawłowska

Redaktorka prowadząca
Paulina Staniszevska-Chudzik

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przystępujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-950-2
6. wydanie

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przykopa 33
tel. +48 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	15
---------------------	----

Część I

NAUKA O PRZESTĘPSTWIE I ZASADACH ODPOWIEDZIALNOŚCI KARNEJ

Rozdział I

Pojęcie prawa karnego i jego podział	19
1. Pojęcie prawa karnego i jego cechy szczególne	19
2. Podział prawa karnego.....	20
3. Funkcje prawa karnego.....	25
4. Źródła prawa karnego.....	27
Pytania kontrolne i problemowe.....	29

Rozdział II

Budowa i wykładnia przepisów prawa karnego	31
1. Budowa przepisów prawa karnego.....	31
2. Wykładnia przepisów prawa karnego	37
Pytania kontrolne i problemowe.....	40

Rozdział III

Zasady obowiązywania ustawy karnej.....	41
1. Zakres obowiązywania ustawy karnej	41
1.1. Temporalny zakres obowiązywania ustawy karnej	41
1.2. Zasady obowiązywania ustawy karnej co do miejsca.....	45
1.3. Podmiotowy zakres obowiązywania ustawy karnej.....	47
2. Skutki skazania poza granicami RP	50
3. Wpływ zmiany ustawy na odpowiedzialność karną.....	50
Pytania kontrolne i problemowe.....	55

Rozdział IV

Nauka prawa karnego i nauki z nią związane	57
1. Rozwój nauki prawa karnego	57
1.1. Nurt humanitarny w prawie karnym	57
1.2. Szkoła klasyczna prawa karnego	59
1.3. Szkoła antropologiczna	60
1.4. Szkoła socjologiczna	61
2. Współczesny nurt neoklasyczny.....	62
3. Teoria ekonomiczna	63
4. Nauka prawa karnego a nauki pokrewne	63
4.1. Kryminologia i kryminalistyka	63
4.2. Polityka kryminalna i nauki penitencjarne	64
Pytania kontrolne i problemowe.....	65

Rozdział V

Definicja przestępstwa.....	67
1. Elementy struktury przestępstwa	67
1.1. Czyn w prawie karnym.....	67
1.2. Pojęcie czynu zabronionego.....	70
1.3. Zagadnienie bezprawności kryminalnej	71
1.4. Zawinienie jako przesłanka odpowiedzialności karnej.....	72
1.5. Element materialny w strukturze przestępstwa	73
2. Zdolność do ponoszenia odpowiedzialności karnej z uwagi na podmiot	75
3. Pojęcie ustawowych znamion przestępstwa i ich systematyka.....	80
4. Ogólna klasyfikacja przestępstw	86
4.1. Podział przestępstw ze względu na podmiot	86
4.2. Podział przestępstw ze względu na formę czynu	87
4.3. Podział przestępstw ze względu na wagę czynu	90
4.4. Podział przestępstw ze względu na skutek. Zagadnienie związku przyczynowego	91
4.5. Podział przestępstw ze względu na typ rodzajowy	98
4.6. Podział przestępstw ze względu na tryb ścigania.....	100
Pytania kontrolne i problemowe.....	101

Rozdział VI

Zagadnienie strony podmiotowej czynu zabronionego oraz winy w prawie karnym	103
1. Postacie strony podmiotowej czynu zabronionego	103
1.1. Umyślność i jej formy	103
1.2. Nieumyślność i jej formy.....	107
1.3. Mieszane postacie strony podmiotowej	110
2. Istota winy w prawie karnym	112

2.1. Teorie winy	112
2.2. Definicja winy	115
3. Funkcje winy w prawie karnym	116
Pytania kontrolne i problemowe	118

Rozdział VII

Okoliczności uchylające kryminalną bezprawność czynu	119
1. Istota kontratyty i jego miejsce w strukturze przestępstwa	119
2. Kontratyty kodeksowe	121
2.1. Obrona konieczna	121
2.2. Stan wyższej konieczności	127
2.3. Kolizja obowiązków	129
2.4. Ryzyko nowatorstwa	131
3. Kontratyty pozakodeksowe	132
3.1. Ryzyko sportowe	132
3.2. Działanie w granicach uprawnień i obowiązków	133
3.3. Karcenie małoletnich	134
3.4. Rola zgody dysponenta dobra prawnego	135
3.5. Zabiegi lecznicze	137
Pytania kontrolne i problemowe	138

Rozdział VIII

Okoliczności dekompletujące podmiotowe przesłanki odpowiedzialności karnej	139
1. Istota okoliczności wyłączających winę a wyłączenie umyślności lub nieumyślności	139
2. Poszczególne okoliczności dekompletujące podmiotowe przesłanki odpowiedzialności karnej	140
2.1. Pojęcie błędu i jego rodzaje	140
2.2. Błąd co do faktu	142
2.3. Błąd co do bezprawności	147
2.4. Błąd co do okoliczności wyłączającej odpowiedzialność karną	148
2.5. Stan wyższej konieczności i kolizja obowiązków	149
2.6. Działanie w warunkach rozkazu	151
2.7. Niepoczytalność i poczytalność ograniczona w stopniu znacznym	152
3. Problem odpowiedzialności karnej za czyn popełniony w stanie zawinionej niepoczytalności lub poczytalności znacznie ograniczonej	154
Pytania kontrolne i problemowe	156

Rozdział IX

Formy popełnienia czynu zabronionego	157
1. Formy stadialne popełnienia czynu zabronionego	157

1.1. Istota form stadialnych	157
1.2. Charakterystyka poszczególnych form stadialnych	157
1.2.1. Przygotowanie	157
1.2.2. Usiłowanie	160
2. Formy współdziałania w popełnieniu czynu zabronionego	167
2.1. Modele odpowiedzialności karnej za współdziałanie w popełnieniu czynu zabronionego	167
2.2. Charakterystyka poszczególnych form współdziałania w popełnieniu czynu zabronionego	168
2.2.1. Formy sprawstwa i współsprawstwa	168
2.2.2. Podżeganie i pomocnictwo	173
Pytania kontrolne i problemowe	176
 Rozdział X	
Zbieg przepisów ustawy	179
1. Istota zbiegu przepisów ustawy	179
2. Pomijalny zbieg przepisów ustawy i jego konsekwencje	179
3. Rzeczywisty zbieg przepisów ustawy i kumulatywna kwalifikacja prawna	182
Pytania kontrolne i problemowe	184
 Rozdział XI	
Zbieg przestępstw	185
1. Istota zbiegu przestępstw	185
2. Prawna jedność przestępstwa (pomijalny zbieg przestępstw)	186
2.1. Przestępstwa wieloczynowe	186
2.2. Przestępstwa o alternatywnie określonych znamionach czynności wykonawczej	186
2.3. Przestępstwo ciągle	187
2.4. Czyny współukarane	190
2.5. Przestępstwo trwałe	192
2.6. Przestępstwo złożone	192
3. Zbieg rzeczywisty przestępstw	193
3.1. Przesłanki rzeczywistego zbiegu przestępstw	193
3.2. Zasady orzekania kary łącznej	194
Pytania kontrolne i problemowe	201

Część II

ŚRODKI REAKCJI NA CZYN ZABRONIONY

Rozdział I

Kary	205
1. Pojęcie kary kryminalnej i katalog kar	205
2. Grzywna.....	208
3. Kara ograniczenia wolności.....	211
4. Tak zwana kara mieszana	214
5. Terminowa kara pozbawienia wolności i zasady jej wykonywania	215
6. Kara dożywotniego pozbawienia wolności	218
Pytania kontrolne i problemowe.....	219

Rozdział II

Środki karne i kompensacyjne oraz przepadek	221
1. Uwagi ogólne.....	221
2. Środki karne.....	222
2.1. Pozbawienie praw publicznych.....	222
2.2. Zakazy lub nakazy określonego zachowania	224
2.3. Świadczenie pieniężne	234
2.4. Degradacja.....	235
2.5. Podanie wyroku do publicznej wiadomości	235
3. Przepadek	236
4. Środki kompensacyjne.....	243
4.1. Obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za krzywdę.....	243
4.2. Nawiązka	245
Pytania kontrolne i problemowe.....	248

Rozdział III

Środki związane z poddaniem sprawcy próbie	249
1. Pojęcie, cele i formy probacji	249
2. Warunkowe umorzenie postępowania	250
3. Warunkowe zawieszenie wykonania kary.....	255
4. Warunkowe zwolnienie z reszty kary pozbawienia wolności	263
Pytania kontrolne i problemowe.....	268

Rozdział IV

Środki zwalczania recydywy oraz przestępczości zawodowej, zorganizowanej i terrorystycznej	271
1. Recydywa.....	271
1.1. Pojęcie recydywy	271
1.2. Przesłanki i skutki recydywy szczególnej.....	272

2. Przystępczość zawodowa, zorganizowana i terrorystyczna	275
2.1. Pojęcie przystępczości zawodowej, zorganizowanej i terrorystycznej	275
2.2. Środki przeciwdziałania przystępczości zawodowej, zorganizowanej i terrorystycznej	277
Pytania kontrolne i problemowe	279

Rozdział V

Wymiar kary	281
1. Pojęcie i zasady sądowego wymiaru kary	281
2. Dyrektywy sądowego wymiaru kary	283
3. Nadzwyczajny wymiar kary	288
3.1. Nadzwyczajne obostrzenie kary	288
3.2. Nadzwyczajne złagodzenie kary	290
3.3. Darowanie kary	293
Pytania kontrolne i problemowe	295

Rozdział VI

Środki zabezpieczające	297
1. Pojęcie oraz geneza środków zabezpieczających	297
2. Zasady stosowania środków zabezpieczających	297
3. Rodzaje środków zabezpieczających	300
4. Skutki uchylania się od środka zabezpieczającego	301
Pytania kontrolne i problemowe	302

Rozdział VII

Uchylenie karalności. Zatarcie skazania	303
1. Pojęcie okoliczności uchylających karalność	303
2. Przedawnienie	303
3. Ustawowe klauzule niekaralności	307
4. Zatarcie skazania	308
Pytania kontrolne i problemowe	310

Część III

ZAGADNIENIA CZĘŚCI SZCZEGÓLNEJ

Rozdział I

Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej	313
1. Zamach stanu	313
2. Zamach na konstytucyjny organ Rzeczypospolitej Polskiej	314
3. Szpiegostwo	316
4. Przestępstwa w stosunkach międzynarodowych	317
Pytania kontrolne i problemowe	319

Rozdział II

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu	321
1. Zabójstwo oraz inne przestępstwa polegające na spowodowaniu śmierci człowieka.....	321
2. Przestępstwa polegające na spowodowaniu niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia człowieka.....	327
3. Przestępstwa polegające na przerywaniu ciąży.....	330
4. Przestępstwa polegające na spowodowaniu uszczerbku na zdrowiu	332
5. Przestępstwo nieudzielenia pomocy.....	334
Pytania kontrolne i problemowe.....	334

Rozdział III

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu	335
1. Przestępstwo polegające na spowodowaniu zdarzenia powszechnie niebezpiecznego	335
2. Spowodzenie bezpośredniego niebezpieczeństwa zdarzenia powszechnie niebezpiecznego	336
3. Przestępstwa związane z terroryzmem	337
Pytania kontrolne i problemowe.....	339

Rozdział IV

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji	341
1. Spowodzenie katastrofy i wypadek komunikacyjny.....	341
2. Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości	346
3. Niewykonanie polecenia zatrzymania pojazdu mechanicznego	347
4. Odpowiedzialność karna dyspozytora oraz osoby zapewniającej bezpieczeństwo w ruchu.....	348
5. Niestosowanie się do decyzji o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami	349
Pytania kontrolne i problemowe.....	350

Rozdział V

Przestępstwa przeciwko wolności, czci i nietykalności cielesnej	351
1. Przestępstwo pozbawienia wolności człowieka oraz handlu ludźmi	351
2. Groźba karalna	353
3. Zmuszanie do określonego zachowania	355
4. Utrwalanie wizerunku nagiej osoby.....	357
5. Wykonanie zabiegu bez zgody pacjenta.....	357
6. Naruszenie miru domowego.....	358
7. Pomówienie, zniewaga i naruszenie nietykalności cielesnej	359
Pytania kontrolne i problemowe.....	361

Rozdział VI

Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności	363
1. Zgwałcenie oraz wymuszenie innej czynności seksualnej	363
2. Przestępstwo seksualnego wykorzystania bezradności lub zaufania	365
3. Przestępstwa seksualne przeciwko małoletnim.....	366
4. Przestępstwa związane z pornografią	368
5. Przestępstwa związane z prostytutką	370
Pytania kontrolne i problemowe.....	371

Rozdział VII

Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece	373
1. Przestępstwo bigamii	373
2. Znęcanie się nad osobą najbliższą lub zależną	374
3. Uchylenie się od alimentacji	375
4. Przestępstwa przeciwko opiece	377
Pytania kontrolne i problemowe.....	379

Rozdział VIII

Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych i samorządu terytorialnego	381
1. Przestępstwa przeciwko funkcjonariuszom publicznym	381
2. Sprzedajność, przekupstwo i płatna protekcja	385
3. Nadużycie władzy	387
Pytania kontrolne i problemowe	388

Rozdział IX

Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości	391
1. Wywieranie wpływu na czynności sądu	391
2. Fałszywe zeznania	392
3. Fałszywe oskarżenie	394
4. Poplecznictwo	395
5. Przestępstwa polegające na uwolnieniu osoby pozbawionej wolności.....	397
6. Naruszenie zakazu sądowego i uchylenie się od wykonania środka kompensacyjnego	398
7. Znęcanie się jako przestępstwo przeciwko wymiarowi sprawiedliwości.....	400
Pytania kontrolne i problemowe.....	401

Rozdział X

Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu	403
1. Wzięcie lub przetrzymywanie zakładnika	403
2. Kradzież i niszczenie urządzeń sieciowych lub trakcji elektrycznych	404
3. Propagowanie ustroju totalitarnego	404

4. Nawoływanie do przestępstwa lub pochwalanie przestępstwa	406
5. Przepięstwo udziału w grupie lub zwięzku przestępczym.....	407
6. Przepięstwa zwięzane z nielegalnym przekroczeniem granicy lub pobytem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.....	409
Pytania kontrolne i problemowe.....	410

Rozdział XI

Przepięstwa przeciwko ochronie informacji i dokumentom	411
1. Przepięstwa przeciwko ochronie informacji	411
2. Naruszenie tajemnicy korespondencji	414
3. Fałszerstwo dokumentu	415
3.1. Fałsz materialny dokumentu	415
3.2. Fałsz intelektualny dokumentu	417
Pytania kontrolne i problemowe.....	418

Rozdział XII

Przepięstwa przeciwko mieniu	419
1. Przepięstwa polegające na zaborze	419
2. Przywłaszczenie.....	423
3. Przepięstwa rozbójnicze	424
4. Oszustwo i jego postacie.....	428
5. Uszkodzenie lub zniszczenie rzeczy	430
6. Paserstwo	431
Pytania kontrolne i problemowe.....	433

Rozdział XIII

Przepięstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym	435
1. Karalne nadużycie zaufania.....	435
2. Oszustwo kapitałowe i ubezpieczeniowe	436
3. Korupcja gospodarcza.....	439
4. Pranie brudnych pieniędzy	440
5. Przepięstwa przeciwko wierzycielom	441
6. Utrudnianie lub udaremnianie przetargu publicznego, postępowania o udzielenie zamówienia publicznego lub aukcji.....	443
7. Zabór, podrabianie, przerabianie lub nieuprawnione używanie tablicy rejestracyjnej	444
Pytania kontrolne i problemowe.....	445

Rozdział XIV	
Przestępstwa przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi.....	447
1. Przestępstwa związane z fałszowaniem pieniędzy oraz innych środków płatniczych	447
2. Fałszowanie znaków wartościowych oraz urzędowych.....	448
Pytania kontrolne i problemowe.....	448
Literatura podstawowa	449
Indeks rzeczowy	451

Część I

**NAUKA O PRZESTĘPSTWIE I ZASADACH
ODPOWIEDZIALNOŚCI KARNEJ**

Rozdział I

POJĘCIE PRAWA KARNEGO I JEGO PODZIAŁ

1. Pojęcie prawa karnego i jego cechy szczególne

Prawo karne jest jedną z gałęzi prawa, która obejmuje zespół norm określających zasady odpowiedzialności za przestępstwa, tj. czyny społecznie szkodliwe, zabronione przez ustawę pod groźbą kary (kryminalnej), a także środki reakcji na takie czyny (zarówno te o randze przestępstwa, jak i te, które nie są przestępstwami z powodu niepoczytalności sprawcy). Charakteryzuje się ono pewnymi specyficznymi cechami.

Po pierwsze, należy wskazać uniwersalizm prawa karnego. Nie reguluje ono bowiem jednej, ściśle określonej sfery stosunków społecznych, lecz wkracza we wszystkie dziedziny życia, normowane najczęściej również przez inne gałęzie prawa. O ile poszczególne gałęzie prawa regulują właściwe dla nich stosunki społeczne, o tyle **prawo karne wkracza we wszystkie spośród nich**. W szczególności przedmiotem regulacji prawa karnego są stosunki gospodarcze (por. rozdział XXXVI k.k.), dla których podstawową gałęzią prawa jest prawo cywilne i prawo handlowe. W prawie karnym znajdujemy również uregulowania odnoszące się do stosunku pracy (por. rozdział XXVIII k.k.). Wypada wskazać także stosunki z zakresu prawa rodzinnego, podlegające przede wszystkim regulacji w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym (zob. rozdział XXVI k.k.).

uniwersalizm

Po drugie, trzeba wymienić subsydiarność prawa karnego, która polega na tym, że wkracza ono w stosunki społeczne regulowane przez właściwe dla nich gałęzie prawa tylko tam, gdzie dochodzi do tak poważnych naruszeń dóbr prawnych, że sankcje, które one przewidują, są niewystarczające. Oznacza to, że decyzja o wprowadzeniu do porządku prawnego zakazu określonego zachowania pod groźbą kary musi być zawsze poprzedzona wnikliwą analizą dotychczasowych instrumentów prawnych chroniących dobro naruszane lub narażane na niebezpieczeństwo. Jeśli w wyniku takiej analizy można dojść do konkluzji, że sankcje przewidziane w obowiązującym porządku prawnym za naruszenie lub

subsydiarność

narażenie określonego dobra na niebezpieczeństwo, w ramach właściwej dla tych dóbr gałęzi prawa (np. prawa cywilnego czy prawa pracy), są wystarczające, nie ma uzasadnienia dla kryminalizowania danych czynów. Oznacza to, że **ustawodawca nie ma swobody w kryminalizowaniu określonych zachowań**.

zasada *ultima ratio*

Po trzecie, inną cechą prawa karnego jest to, że nie ustala ono praw i obowiązków uczestników stosunków społecznych (jak np. prawo rodzinne, spadkowe, pracy) ani nie pełni funkcji organizatorskiej (jak np. prawo administracyjne), natomiast jest zespołem norm powinnościowych – zakazów i nakazów, których przekroczenie jest zagrożone sankcją karną. Jest ona najostrzejszą formą przymusu państwowego, wyrażającą potępienie czynu zabronionego i jego sprawcy. W tym ujęciu prawo karne bywa niekiedy określane jako „prawo granic” (zasada *ultima ratio* regulacji prawnokarnych). Sięganie przez ustawodawcę po sankcję karną musi być traktowane jako **ostateczność i poprzedzone szczegółową analizą dotychczasowych instrumentów** prawnych chroniących określone dobro w innych niż prawo karne gałęziach prawa, które ustawodawca chce uczynić przedmiotem prawnokarnej ochrony.

Zdarza się jednak, że prawo karne chroni samoistnie najważniejsze dobra społeczne niezależnie od tego, czy ich ochrona wynika z przepisów innych gałęzi prawa (samoistność prawa karnego), np. ochrona bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego państwa, wolności i nietykalności osobistej jednostki.

Prawo karne, jako dziedzina najgłębiej wkraczająca w prawa i wolności człowieka, musi mieć swe podstawy konstytucyjne (m.in. art. 42 ust. 1 Konstytucji RP). Konstytucja RP wyznacza również granice dopuszczalnej ingerencji prawa karnego w stosunki społeczne. Granice te określa **konstytucyjna zasada proporcjonalności**, wynikająca z przepisu art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, zgodnie z którym ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. Ustawodawstwo karne niespełniające tych warunków jest niekonstytucyjne, a jego moc obowiązująca może zostać zakwestionowana przez Trybunał Konstytucyjny.

2. Podział prawa karnego

Pojęcie prawa karnego może być rozumiane albo wąsko, albo szeroko. W wąskim ujęciu przez prawo karne rozumiemy zespół norm określających zasady odpowiedzialności karnej za czyny zabronione pod groźbą kary oraz środki

reakcji na te czyny. W tym ujęciu pojęcie prawa karnego jest tożsame z pojęciem **prawa karnego materialnego**.

W sensie szerokim przez pojęcie prawa karnego rozumie się obok **prawa karnego materialnego** również **prawo karne procesowe (formalne)** oraz **prawo karne wykonawcze**.

Procesowe prawo karne jest zespołem norm prawnych regulujących postępowanie w sprawach o przestępstwa, zmierzające do realizacji norm prawa materialnego, a przede wszystkim do rozstrzygnięcia kwestii odpowiedzialności karnej. Prawo to w szczególności określa naczelne zasady oraz warunki dopuszczalności (przesłanki) postępowania karnego, uprawnienia jego uczestników, stadia procesu, rodzaje rozstrzygnięć (wyroki, postanowienia) oraz środki ich kontroli (apelacja, zażalenie, sprzeciw, kasacja). Podstawowym źródłem prawa karnego procesowego jest ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.).

**prawo karne
procesowe**

Prawo karne wykonawcze jest zespołem norm prawnych regulujących wykonywanie kar, środków karnych i zabezpieczających, orzekanych w postępowaniu karnym na podstawie norm prawa karnego materialnego, prawa wykroczeń, a także egzekucję środków przymusu polegających na pozbawieniu wolności, stosowanych na podstawie przepisów prawa karnego procesowego (art. 1 k.k.w.).

**prawo karne
wykonawcze**

Między przepisami Kodeksu karnego, Kodeksu postępowania karnego oraz Kodeksu karnego wykonawczego zachodzą liczne związki. Przede wszystkim przepisy Kodeksu postępowania karnego są tak ukształtowane, aby zapewniały realizację norm prawa materialnego. Niekiedy granica między prawem materialnym a procesowym nie jest ostra. Tak np. instytucja warunkowego umorzenia postępowania karnego wykazuje mieszany, materialno-procesowy charakter. Z jednej strony jej istota, przesłanki i treść penalna są określone w Kodeksie karnym (art. 66–68), z drugiej zaś strony polega ona na warunkowym umorzeniu postępowania karnego, co implikuje wiele regulacji procesowych (art. 336, 341–342 i 549–551 k.p.k.). W Kodeksie karnym występują też przepisy o charakterze proceduralnym. Dotyczą one trybu ścigania przestępstw na wniosek pokrzywdzonego (np. kradzież na szkodę osoby najbliższej – art. 278 § 4 k.k.; groźba karalna – art. 190 § 2 k.k.) albo z oskarżenia prywatnego (np. zniesławienie – art. 212 § 4, zniewaga – art. 216 § 5). Wreszcie, w Kodeksie karnym zawarto również przepisy wykazujące związki z prawem karnym wykonawczym. Są to m.in. uregulowania dotyczące instytucji warunkowego zwolnienia (art. 77–82 k.k.), która ma mieszany charakter karno-materialny i wykonawczy. Należy tutaj też wymienić uregulowania dotyczące uznania kary ograniczenia wolności za wykonaną (art. 83 k.k.) czy uznania środka karnego za wykonany

(art. 84 k.k.), które dotyczą problematyki wykonawczej, oczywiście niezasadnie umieszczone w rozdziale poświęconym środkom związanym z poddaniem sprawcy próbie. Instytucje te nie są bowiem powiązane z okresem próby, nie mają one warunkowego charakteru tak jak warunkowe umorzenie postępowania (art. 66–68 k.k.), warunkowe zawieszenie wykonania kary (art. 69–76 k.k.) czy warunkowe zwolnienie (art. 77–82 k.k.). Natomiast Kodeks karny wykonawczy wykazuje silne związki z prawem karnym procesowym. Jest to widoczne choćby na gruncie przepisu art. 1 § 2 k.k.w., który w zakresie nieuregulowanym w tym Kodeksie nakazuje stosować odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego. Warto dodać, że w Kodeksie karnym wykonawczym znajdują się także uregulowania, które wykazują ściślejsze związki z prawem karnym materialnym. Taki charakter ma na przykład uregulowanie zawarte w art. 45 § 1 k.k.w., który odsyła do art. 53 k.k.

prawo wykroczeń

Uzupełnieniem prawa karnego w sensie ścisłym jest prawo wykroczeń, obecnie unormowane w ustawie z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2022 r. poz. 2151 ze zm.). Kodyfikacja ta normuje odpowiedzialność za wykroczenia, czyli czyny karalne o mniejszej społecznej szkodliwości w sensie abstrakcyjnym, których w prawie polskim nie zalicza się do przestępstw. Postępowanie w sprawach o wykroczenia należy do właściwości **sądów rejonowych** i jest regulowane ustawą z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2022 r. poz. 1124 ze zm.). Prawo wykroczeń jest oparte na podobnych zasadach jak prawo karne, z pewnymi wyjątkami. Dla przykładu można podać, że zgodnie z art. 8 k.k. odpowiedzialność karna za nieumyślny czyn zabroniony wchodzi w grę tylko wówczas, gdy ustawa tak stanowi, podczas gdy w myśl przepisu art. 5 k.w. wykroczenie może być co do zasady popełnione **albo umyślnie, albo nieumyślnie**, chyba że ustawa ogranicza odpowiedzialność tylko do umyślności. Zgodnie z art. 14 § 1 k.k. usiłowanie popełnienia przestępstwa jest zawsze karalne, natomiast usiłowanie w obszarze prawa wykroczeń **karalne jest tylko wówczas, gdy ustawa tak stanowi** (art. 11 § 2 k.w.). Z kolei w prawie karnym przygotowanie karalne jest tylko wówczas, gdy ustawa tak stanowi (art. 16 § 2 k.k.), natomiast w prawie wykroczeń czynności przygotowawcze nie podlegają penalizacji. W razie zbiegu przepisów w obszarze prawa wykroczeń stosuje się **tylko przepis przewidujący najsurowszą karę** (art. 9 § 1 k.w.), podczas gdy na gruncie prawa karnego stosuje się wszystkie zbiegające się przepisy (art. 11 § 2 k.k.). W prawie wykroczeń nie ma instytucji kary łącznej (art. 9 § 2 k.w.), natomiast w prawie karnym jest to podstawowy skutek zbiegu rzeczywistego przestępstw (art. 86 k.k.).

Do szczególnych (wyspecjalizowanych) dziedzin prawa karnego w znaczeniu szerokim należą prawo karne skarbowe i prawo karne wojskowe.

Prawo karne skarbowe jest wyodrębnione ze względów przedmiotowych, gdyż dotyczy czynów godzących w interes finansowy Skarbu Państwa lub innych podmiotów publicznoprawnych, w tym samorządowych i unijnych. Prawo to normuje odpowiedzialność za przestępstwa i wykroczenia skarbowe (podatkowe, celne, dewizowe oraz w zakresie gier i zakładów), a także postępowanie w tych sprawach, w tym szczególnie zasady postępowania wykonawczego. Normy prawa karnego skarbowego – zarówno materialnego, jak i procesowego oraz wykonawczego – są zawarte w ustawie z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2023 r. poz. 654 ze zm.). Jakkolwiek prawo karne skarbowe jest wyspecjalizowaną dziedziną prawa karnego w ujęciu szerokim, to jednak **wykorzystuje ono wiele rozwiązań prawnych z zakresu prawa karnego materialnego** (art. 20 § 2 k.k.s.) oraz **procesowego** (art. 113 § 1 k.k.s.) i **wykonawczego** (art. 178 § 1 k.k.s.). W tych dwóch ostatnich przypadkach Kodeks karny skarbowy odsyła do Kodeksu postępowania karnego oraz Kodeksu karnego wykonawczego, chyba że sam stanowi inaczej. Na przykładzie tej regulacji widać, że autonomia prawa karnego skarbowego w zakresie postępowania i wykonywania orzeczeń jest bardzo ograniczona. Jeśli chodzi natomiast o prawo karne skarbowe materialne, to ustawodawca przyjął tutaj odwrotną zasadę – przepisów **Kodeksu karnego nie stosuje się, poza wyjątkami wskazanymi w art. 20 § 2 k.k.s.** Warto dodać, że wskazane uregulowanie nie odsyła na przykład do art. 26 k.k., co oznacza, że na gruncie prawa karnego skarbowego nie znajduje zastosowania instytucja **stanu wyższej konieczności** oraz **kolizji obowiązków**. Jeżeli zatem w sytuacjach odpowiadających tym konstrukcjom prawnym dojdzie do popełnienia czynu zabronionego (karnego-skarbowego), wówczas podstaw uchylenia odpowiedzialności karnej skarbowej należy poszukiwać w art. 1 § 2 i 3 k.k.s.

Przykład:

Jan G., jako członek zarządu spółki z o.o., z powodu jej trudnej sytuacji finansowej nie wpłacił do urzędu skarbowego zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych od wynagrodzeń wypłaconych pracownikom. Tak zaoszczędzone środki przeznaczył na podtrzymanie działalności przedsiębiorstwa, które dotowane jest w niezbędnym zakresie przez podmiot trzeci. Spółka nie posiada zdolności kredytowej, nie ma składników majątkowych, które mogłaby sprzedać, albowiem są one przedmiotem zajęć komorniczych, wnioszek o ogłoszenie upadłości został oddalony, ponieważ okazało się, że majątek spółki nie wystarczy nawet na koszty postępowania upadłościowego.

Prawo karne wojskowe jest dziedziną szczególną ze względów zarówno podmiotowych, jak i przedmiotowych. **Względy podmiotowe** wiążą się z ograniczeniem co do zasady do **żołnierzy** kręgu osób mogących ponosić odpowiedzialność na podstawie przepisów tego prawa. **Względy przedmiotowe** związane są z celem tych przepisów, którym jest zapewnienie dyscypliny i gotowości obronnej sił

**prawo karne
skarbowe****prawo karne
wojskowe**

Podręcznik w sposób zwięzły i przystępny omawia wszystkie najważniejsze instytucje części ogólnej prawa karnego oraz wybrane typy przestępstw. Uregulowania te zostały poddane dogłębnej analizie, wskazano również na praktyczne implikacje ich zastosowania oraz zaproponowano konkretne rozwiązania kwestii problemowych.

W szóstym wydaniu uwzględniono zmiany wprowadzone do Kodeksu karnego ustawą z 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw wchodzące w życie 1 października 2023 r., które przewidują m.in.: podwyższenie ustawowych zagrożeń karnych za najpoważniejsze przestępstwa, wydłużenie kary terminowego pozbawienia wolności do 30 lat, a także modyfikacje w zakresie odpowiedzialności karnej nieletnich.

Przykłady ułatwiają zrozumienie omawianych zagadnień. Pytania kontrolne dodane po każdym z rozdziałów pozwalają na zweryfikowanie zdobytej wiedzy.

Publikacja została opatrzona indeksem rzeczowym, dzięki czemu odbiorca bez trudu odszuka interesujące go zagadnienia.

Książka jest przeznaczona przede wszystkim dla studentów prawa i administracji. Będzie stanowić niezastąpioną pomoc w przygotowaniu do egzaminu z prawa karnego.

Jerzy Lachowski – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor nadzwyczajny w Katedrze Prawa Karnego i Kryminologii Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu; adwokat; swoje zainteresowania badawcze koncentruje wokół zasad odpowiedzialności karnej, środków związanych z podaniem sprawcy próbie, a także przestępstw przeciwko: bezpieczeństwu w komunikacji, środowisku naturalnemu, wolności, rodzinie i opiece, mieniu, jak również zasad wykonywania kar i środków karnych; wiceprezes Towarzystwa Naukowego Prawa Karnego w Warszawie, członek Polskiego Towarzystwa Penitencjarnego w Kaliszu oraz Association Internationale De Droit Penal; autor oraz współautor ponad 100 publikacji naukowych z zakresu prawa karnego materialnego oraz wykonawczego.

Andrzej Marek – profesor doktor habilitowany nauk prawnych, był profesorem zwyczajnym w Katedrze Prawa Karnego i Kryminologii na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu; wybitny specjalista z zakresu prawa karnego, prawa wykroczeń, kryminologii i wiktymologii; na jego bogaty dorobek naukowy złożyło się ponad 300 publikacji z tego zakresu.

LEXOTEKA
więcej niż podręcznik

Poszukaj pozostałych podręczników
dostępnych online

www.lexoteka.pl

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: +48 801 044 545

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 89 ZŁ (W TYM 5% VAT)